

PALAPELIÄ RAKENTAMASSA

Matkakertomus Kehittämiskeskus Tyynelän Pelissä-osahankkeen
koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistyöstä

26.5.2011

Sari Naappi & Kaija Smolander

PALAPELIÄ RAKENTAMASSA

Matkakertomus Kehittämiskeskus Tyynelän Pelissä-osahankkeen
koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistyöstä

Sari Naappi & Kaija Smolander

Pieni mutta suuri oivallus

Varkauden opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja Päivi Pirhonen ja Mikkelin A-klinikan vastaava sosiaaliteraputti Sari Sirkiä-Lappalainen ovat kehittäneet osaamistaan rahapeliongelmiin ehkäisemisessä, ongelmien hoitamisessa ja kuntoutuksessa. Päivi sekä Sari ovat olleet mukana koulutuksissa, joita Kehittämiskeskus Tyynelän Pelissä-osahanke on järjestänyt yhdessä Koulutuskeskus Agricolan ja Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa. Osaamista on lisätty myös hankkeen järjestämissä paikallisissa Pokery –kehittämistyöryhmissä.

Aikaisemmin peliongelmat näkyivät Päivin työssä lukion ja ammattikorkeakoulun opiskeluterveydenhuollossa hyvin satunnaisesti, ja ongelmat olivat jo pitkällä ennen kuin hän osasi ottaa asian puheeksi nuoren kanssa. Osaamisen lisääntyessä ajatukset ongelmapelaamisesta ovat muuttuneet. *”Sitä katsoo mainoksia tienvarsilla, tv:stä ja lehdistä ihan eri näkövinkkelistä kuin aiemmin ”*, Päivi sanoo ja jatkaa: *”Nyt Varkauden opiskeluterveydenhuollossa käytössä olevaan terveystarkastuslomakkeeseen on lisätty pelaamista kartoittavat kysymykset: Pelaatko rahapelejä? ja Paljonko vietät aikaa tietokoneella?”*. Pelaamisen puheeksioton kysymykset ovat arkipäiväisiä ja normaaleja, eikä niillä syyllistetä ketään. Päivi toteakin: *”Mun merkittävin oivallus peliongelman tunnistamiseen on ollut nuo pienet kysymykset pelaamisesta terveystarkastuskyselyyn. Tämä oivallus tapahtui Pokeryssä, kun siellä puhuttiin peliasioiden tunnistamisesta.”* Terveystarkastuskyselyn läpäisevyys on oppilaitoksessa 100 %, koska se tehdään kaikille automaattisesti. Kouluissa näkyy, että myöhään venyneen nettipelaamisen vuoksi opiskelijan päivärhythmi saattaa olla sekaisin, eikä hän jaksa tulla kouluun.

Päivi kertoo saaneensa kehittämistyöryhmässä ja koulutuksessa työhönsä uutta tietoa ongelmapelaamisesta, uudenlaista asennoitumista peliongelmiin kohtaan ja halua tunnistaa ongelma aikaisemmin. Kehittämistyön myötä yhteistyö varkautelemaisissa verkostoissa on tiivistynyt ja ongelmapelaajille on rakennettu paikallinen palvelupolku. Yhteinen kehittäminen on helpottanut kaikkien työtä ja suunnitteilla on myös ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä pelaajille.

Päivin katsoessa tulevaisuuteen on hänen toiveenaan saada leviämään Varkauden terveystarkastuslomake koko Savon ammatti- ja aikuisopiston alueelle. Lopuksi Päivi tuumaa: *”Tärkeää olisi tiedon lisääminen kaikille niille, jotka kohtaavat ongelmapelaajia ja näkisinkin, että koko koululaitoksen tulisi osallistua koulutuksiin, mielellään vielä moniammatillisiin koulutuksiin, jotta verkostoituminen ja yhteistyö lisääntyisivät.”*

Vastaava sosiaaliteraputti Sari Sirkiä-Lappalainen tekee Mikkelin A-klinikalla pääasiassa asiakastyötä ja vastaa hoidon kehittämisestä. *”Pelaajat ovat tulleet selkeästi osaksi A-klinikan asiakaskuntaa”*; Sari toteaa. Vielä pari vuotta sitten asiakkuuksissa näkyi kiihkeä nettipokerin pelaamisen vaihe. Nyt myös monet rahapeliautomaatteja runsaasti pelaavat ovat siirtyneet pelaamaan erilaisia nettipelejä.

”Ongelmapelaamiseen on tavallaan haastavampi tarttua, kun kyseessä ei ole alkoholiin tai huumausaineisiin liittyvä kemiallinen riippuvuus.”; Sari pohtii. Jos työntekijä ei ole tehnyt töitä ongelmapelaajien kanssa, voi toiminnallinen riippuvuus tuntua vaikealta

asialta käsitellä. *"Voi olla paljon asioita, joita pelaaminen on vaurioittanut"*; Sari jatkaa. Hän myöntää, että jossain vaiheessa toivoi itsekin jotain nappia, tai selkeää työkalua joka ratkaisisi peliongelman, mutta sellaista taikanappia, tai hoidon sabluunaa ei ole olemassa.

Sarilla on ollut ongelmapelaajia asiakkaina jo vuosia, mutta tiivis yhteistyö hankkeen kanssa on tuonut varmuuden tunnetta, osaaminen ja taidot ovat kehittyneet ja ammatillinen näkemys peliongelma-asiasta on vahvistunut. *"Se millä tavalla asiakas kohdataan, on tärkeintä. Mutta tieto peliongelma-asiasta ja ilmiön ymmärtäminen auttaa työntekijää siinä kohtaamisessa."*; Sari korostaa. Esimerkiksi talousongelmiin ja velkaantumiseen liittyvissä asioissa asiakasta pystyy neuvomaan ja ohjaamaan entistä paremmin, kun oma tietotaito on karttunut. *"Usealla ongelmapelaajalla taloudelliset kysymykset korostuvat eritavoin, kuin esimerkiksi päihdeongelmissa."*, Sari kuvaa. Yhteistyö velkaneuvonnan kanssa tuntuu nykyisin konkreettisemmältä ja vaivattomammalta.

Pelissä-hanke on pitänyt peliongelma-asiasta aktiivisesti esillä. Sari kokee saaneensa hankkeen kautta hyviä työvälineitä, kuten Reikäleipä-mallin, pelaajien kanssa työskentelyyn. Työvälineet ovat auttaneet selkiyttämään työskentelyprosessia ja ilmiön hahmottamista niin asiakkaalle kuin työntekijälle itselleenkin. Asiakkaat ovat kokeneet että Reikäleipä-mallin avulla on ollut helpompi tarkastella pelaamisensa vaikutuksia ja kuntoutumisensa tavoitteita.

Ongelmapelaajat hakevat apua ongelmaansa monenlaisissa tilanteissa ja jokaisen kuntoutuminen on erilainen prosessi. Monesti ongelmapelaajan kuntoutuminen lähtee etenemään siinä vaiheessa, kun elämän hyvät asiat alkavat kantaa. *"Hyvä vahvistuu ja ihmiselle tulee hallintaa elämään. Pelaaminen ei enää olekaan niin pakonomaista, ja ihminen pystyy vapautumaan riippuvuuden kehästä. Hänen elämään tulee muita asioita."*; Sari toteaa. Työntekijän tulee auttaa asiakasta tunnistamaan itsessään tämän tyyppisiä asioita, sekä oppia hallitsemaan ja muuttamaan vanhoja käyttäytymismalleja. *"Peliongelmaan perehtyminen on auttanut. On helpompi auttaa."*; tuumaa Sari lopuksi.

Yllä olevat haastattelut tehtiin maaliskuussa 2011 Kirkkopalvelut ry:n Välitämme toivoa -verkkolehden. Haastatteluissa on kuvaus siitä, miten Kehittämiskeskus Tyynelän Pelissä-osahankkeessa tehty työ näyttäytyi verkostoissa, ja edisti koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistoimintaa.

Sisältö

Pieni mutta suuri oivallus	2
1 Mistä lähdettiin	5
1.1 Pelissä-hanke	6
2 Koulutuksen ja hoidon kehittämisen pakettimatka.....	7
2.1 Miksi tämä päätettiin kirjoittaa auki.....	7
2.2 Kun 1+1 oli enemmän kuin 2	7
3 Ei oppi ojaan kaada	9
3.1 Kartanlukijaksi oppiminen	9
3.2 Kartanlukijasta kartantekijäksi	10
3.3 Matkakumppaneiden kartanlukutaidot	11
3.4 Oppimismatka.....	13
3.5 Uusi polku.....	14
3.6 Eväitä reppuun	15
4 Dialogisuus - kun perillä on tuolla edessämme jossain	16
4.1 Yhteistä ymmärrystä etsimään.....	16
4.2 Tarinoita taukotuvalla – dialogisuus sidosryhmien kanssa.....	17
4.3 Mitä se vaati.....	18
4.4 Miksi se kannatti.....	20
5 Yhteisen moniammatillisen retken suunnittelu ja toteutus.....	21
5.1 Leiri ei kenenkään maalla	21
5.2 Kasvaminen yhteiselle retkelle.....	21
5.3 Mitä se tarkoittaa tässä yhteydessä.....	22
6 Ja matka jatkuu.....	23
Lähdeluettelo.....	24
Liite 1	25

1 Mistä lähdettiin

Vuonna 2007 Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja Taloustutkimuksen tekemän väestökyselyn mukaan 130 000 kansalaisella oli ollut viimeisen vuoden aikana ongelmia pelaamisen kanssa. Tämä ryhmä pelasi noin kolmanneksen nettotulostaan. Todennäköisesti peliriippuvaiseksi luokiteltavia kyselyn mukaan oli 42 000 henkilöä. Viikoittain rahapelejä pelaa noin 40 prosenttia suomalaisista. Suurkuluttajien määrä on melko pieni, mutta he pelaavat sitäkin rajummin: 5 prosenttia pelaa puolet kaikesta peleihin kulutetuista rahoista. (Ahonen & Halinen 2008)

Suomen yksinoikeusjärjestelmässä toimii valtion ohjaussuhteessa kolme rinnakkaista pelinjärjestäjää: Veikkaus Oy, Raha-automaattiyhdistys (RAY) ja Fintoto. Suomessa rahapelaamisen mahdollisuuksia on kaikkialla, niin kioskeissa, kauppoissa, huoltamoilla, vapaa-ajankeskuksissa kuin pelisaleissakin. Digitaalisen teknologian kehitys on mullistanut rahapelaamisen tarjontaa. Nyt jokaisen on mahdollisuus kotisohvaltaan käsin pelata ylikansallisia pelejä. Vuoden 2010 alusta valtioneuvosto myönsi RAY:lle luvan välittää rahapelejä myös sähköisesti.

STM:n antoi keväällä 2007 silloisen Stakesin (nykyisin Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) tehtäväksi kehittää rahapelihaittojen ehkäisyä ja hoitojärjestelmää. Ongelmapelaajien ja heidän läheistensä tuen ja hoidon haasteena oli tuolloin ja on edelleen, ettei hoitoa joko ole tarjolla, tai siitä ei tiedetä edes paikallisessa palvelujärjestelmässä saati yleisemmin. Suomessa peliongelman hoidon järjestäminen on ensisijaisesti kuntien vastuulla, mutta hoitoa on tarjolla myös joissain kolmannen sektorin tuottamissa erityispalveluissa. Sosiaalitoimet ja talous- ja velkaneuvonnat ovat olleet avainasemassa ongelmapelaamisen tunnistamisessa, ja hoitoa on ollut pääasiassa saatavissa päihde- ja mielenterveysyksiköistä. Kunnissa kuitenkin tarvitaan lisätietoa ja koulutusta aihealueesta. Koska järjestelmä tuntuu varsin sekavalta, palvelupolkujen selkiyttämiseen tarvitaan myös sektorirajat ylittävää moniammatillista yhteistyötä.

On arvioitu, että peliongelma vaikuttaa pelaajan lisäksi keskimäärin seitsemään hänen läheiseensä. Näin laskien ongelmapelaaminen näyttää koskettavan huomattavaa ihmisryhmää. Läheisiin kohdistuvat peliongelman vaikutukset voivat johtaa läheisen oman tuen ja avun tarpeeseen, johon palvelujärjestelmämme tulisi kyetä vastaamaan ongelmapelaajien hoidon lisäksi.

1.1 Pelissä-hanke

Pelissä-hanke oli vuosille 2008-2011 ajoittuva ongelmapelaajien ja heidän läheistensä hoidon kehittämis- ja tutkimushanke. Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoittaman hankkeen toiminta-alueena oli Keski- ja Itä-Suomi. Pelissä -hanke oli monitoimijahanke, jossa Kehittämiskeskus Tyynelän lisäksi toimijoina olivat Kuopion Kriisikeskus ja Sovatek-säätiö (ennen Jyväskylän Seudun Päihdepalvelusäätiö), joka hallinnoi koko hanketta. Hankkeen tavoitteena oli tarkoituksenmukaisten hoitopalvelujen, -käytänteiden ja -polkujen kehittäminen ongelmapelaajille ja heidän läheisilleen. Koko hankkeessa oli yhteensä kuuden henkilötyövuoden laajuinen työpanos. Kehittämiskeskus Tyynelän osahankkeessa toimi projektisuunnittelija ja koulutussuunnittelija. Osahankkeen pilottikaupunkeina olivat Mikkeli, Pieksämäki, Savonlinna ja Varkaus.

Tyynelän osahankkeen tavoitteena oli

- Ongelmapelaajien avohoidon ja vertaistuen kehittäminen
- Ongelmapelaajien läheisten tuen kehittäminen
- Alueellisten kuntoutusjatkumoiden kehittäminen
- Ammattihenkilöstön tietotaidon lisääminen moniportaisella koulutuksella

Tavoitteet ohjasivat osahankkeen toimintaa, ja niitä sovellettiin joustavasti paikkakuntien toimintaympäristöihin. Osahanke ei tuottanut hoitopalveluita, eivätkä hanketyöntekijät tehneet varsinaista hoitotyötä. Osahankkeen perustehtävänä oli moniammatillinen yhdessä toimiminen mm. pilottikaupunkien psykososiaalisten palveluiden, sivistystoimen, diakoniatyön, oppilaitosten ja talous- ja velkaneuvonnan kanssa.

Kesällä 2008 osahankeen pilottikaupungeissa tehtiin alkuselvitys, jossa kartoitettiin mm. sitä millaisena peliongelma näyttäytyi päihde- ja mielenterveyspalveluissa ja sosiaalitoimissa, ja millaisia kehittämisalueita sidosryhmien mielestä ongelmapelaajien ja heidän läheistensä hoitoon liittyi. Alkuseelvityksen myötä nousi esiin sidosryhmien lisätiedon ja koulutuksen tarve aihealueesta. Lisäksi Pelissä -hankkeen toivottiin olevan käytännönläheinen ja prosessinomainen, jotta tiedon sisäistäminen ja taitojen kehitys olisi mahdollista. Oli siis selvää, että hankkeen oli lähestyttävä sidosryhmiä lisäämällä heidän tietoisuuttaan peliongelmaista. Asian tiedostamisen ja tunnistamisen kautta hoitopalveluita saatettiin alkaa kehittää.

2 Koulutuksen ja hoidon kehittämisen pakettimatka

Tämä matkakertomus on tilinpäätös meidän, Kehittämiskeskus Tyynelän Pelissä-osahankkeen projektisuunnittelijan ja koulutussuunnittelijan, yhteistoiminnasta työparina ja sidosryhmiemme kanssa. Tämä ei siis ole hankkeen loppuraportti jossa esittelemme hankkeen tuloksia ja tuotoksia. Tämä on kirjoitettu meidän hanketyöntekijöiden näkemysten ja kokemusten, sekä keräämämme arvioinnin ja palautteen perusteella. Tämä on ylistys niille upeille ihmisille, joiden kanssa meillä oli ilo kehittää ongelmapelaamisen tunnistamista ja hoitoa osahankealueellamme. Tämä on myös kiitos toisillemme yhteisestä hankematkasta, joka vaati kuumenevia puhelimenakkuja ja kymmeniätuhansia ajokilometrejä, itkua ja hammastenkiristystä, ja ennen kaikkea ratkiriemukasta yhdessä tekemistä.

2.1 Miksi tämä päätettiin kirjoittaa auki

Idea tähän Pelissä-osahankkeen koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistyön auki kirjoittamiseen lähti Kehittämiskeskus Tyynelän kehittämispäällikkö Mari Tuomaiselta. Keväällä 2010 osahankkeen tiimissä kehittämispäällikön kuunnellessa meidän hanketyöntekijöiden puhetta, piirtyi hänen mieleensä ”mustalaatikko”. Mustalaatikko kätki sisäänsä osahankkeen ytimen, eli koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistyön. Jo osahankkeen alusta asti oli selvää, että koulutus ja hoidon kehittäminen tukevat ja täydentävät toisiaan. (liite 1)

Olimme kuulleet monien muiden eri hankkeiden työntekijöiden valittelevan hanketyön yksinäisyyttä. Teki työntekijä kuinka tiivistä yhteistyötä hankkeen sidosryhmien kanssa, jäi hän helposti ilman hanketyöhön liittyvää keskustelukumppania ja arkipäivän tukijaa. Siitä huolimatta, että meistä toisen työpiste sijaitsi Jyväskylässä ja toisen Mikkelissä, emme kokeneet tekevämme työtämme yksin. Yhdessä tekemisemme ei ollut päivänselvää edes oman hankkeen sisällä, vaan jouduimme pitkin hanketta perustelemaan ja puolustamaan tiivistä yhteistyötämme. Hankkeen nyt ollessa lopuillaan, voimme hyvillä mielin todeta, että valitsemamme työtapo kannatti. Koimme työparityöskentelymme olleen niin merkittävä voimavara hanketyössä, että päätimme sen olevan näiden muutaman sivun kirjoittamisen arvoinen.

Näistä aineksista lähti kytemään ajatus tehdä näkymätön näkyväksi. Ehkä näistä meidän kokemuksista voisi hyvällä tuurilla olla apua joillekin hankkeita suunnitteleville ja käynnistävälle.

2.2 Kun 1+1 oli enemmän kuin 2

Koulutuksen avulla levitimme rahapeliongelmaan liittyvää tietoa sidosryhmille ja hoidon kehittämisen kautta sovelsimme tämän tiedon sidosryhmien toimintaympäristöön huomioimalla esille nousseet tarpeet, käytettävissä olevan ajan sekä henkilöresurssit. Hoidon kehittämisen kautta saimme käytännön asiakastyökokemuksia koulutuksen

käyttöön ja saimme suuntaviivoja siihen millaisia peliongelmaan liittyviä koulutustarpeita auttamistyötä tekevillä vielä oli.

Meidän hanketyöntekijöiden yhdessä tekeminen ja jakaminen olivat varsin arkista ja ehkä juuri siksi niin huomionarvoista. Pidimme yhteyttä toisiimme käytännössä päivittäin. Soitimme, laitoimme sähköpostia, tapasimme työparipalavereiden merkeissä, ja toteutimme koulutuksia ja kehittämistyöryhmiä yhdessä.

Yhdessä tekemisemme oli vastavuoroista. Kummallakin oli omat vastuualueensa, mutta projektisuunnittelija oli myös aktiivisesti mukana koulutusten suunnittelussa ja toteutuksessa, ja koulutussuunnittelija mukana hoidonkehittämisessä. Kävimme päivittäistä vuoropuhelua niin, että kumpikin koki tulleen kuulluksi. Koimme ettei ollut niin pientä asiaa tai kysymystä, jota ei olisi voinut työparin kanssa tarvittaessa jakaa. Jakamalla omia mietteitä ja oivalluksia pystyimme täydentämään ja vahvistamaan toinen toistemme osaamista niin, että oma ja yhteinen ymmärryksemme kasvoi pitkin hankeprosessia. Jakamalla ja toisiamme täydentämällä kestimme niin omaan, toisen, kuin prosessinkin keskeneräisyyttä.

Yhteistyössämme vallitsi tasa-arvoisuus. Arvostimme ja kunnioitimme toisiamme ja toistemme tekemisiä. Pyrimme siihen, että teimme töitä rakentavassa hengessä. Eihän hanketyö edes hyvän ja luotettavan työparin kanssa ollut pelkkää auringonpaistetta, vaan välillä turhautti ja otti rankastikin päähän, mutta sallimme sen että toisinaan sai olla huonolla tuulella, heikko ja väsynyt. Toisen motivaation ollessa koetuksella, toinen kannusti jaksamaan. Iloitsimme pienistä edistysaskelista ja onnistumisista, ja aina aika ajoin oli lupa hullutellakin. Tiivis ja tasapainoinen työparityöskentely ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei asioista olisi voinut olla silloin tällöin eri mieltä.

Yhdessä tekemisemme välittyi myös yhteistyökumppaneillemme. Koulutuksen ja hoidon kehittämisen prosessit olivat sidosryhmillemme yhtä ja samaa - toisiaan täydentäviä. Ja niinhän ne todellisuudessa olivatkin.

Koulutuksen ja hoidon kehittämisen yhteistyön taidonnäyte oli syyskuussa 2010 järjestämämme osahankkeen väliseminaari. Saimme hyvässä yhteisymmärryksessä suunnitella ja toteuttaa juuri meidän näköisemme päivän. Lähtökohtana oli, että kyseinen päivä oli osa prosessikoulutusta. Se toimi lisäksi osahankealueemme toimijoiden tapaamispaikkana ja mahdollisuutena laajentaa yhteistyöverkostoja viehättävässä ympäristössä. Väliseminaarin sisällöillä tahdoimme herättää keskustelua ja jopa hieman hämmentää. Halusimme laajentaa toiminnallisten riippuvuuksien näkökulmaa ja muistuttaa holistisesta ihmiskäsityksestä nostamalla seminaarin yhdeksi teemaksi ihmisen seksuaalisuuden ja luvan antamisen. Sen lisäksi että olimme itse tyytyväisiä seminaariin, siihen osallistuneet antoivat positiivista palautetta päivästä vielä kuukausia seminaarin jälkeenkkin.

”Virkistä ja vauhdikas koulutuspäivä, kiitos. Asiat esitettiin ja keskusteltiin mielenkiintoisesti, hauskaasti.”

”Oivalluksia voi saada monella tapaa. Ilo lisää vastaanottamisen kykyä.”

3 Ei oppi ojaan kaada

*Puh katsoi kahta kypälää.
Hän tiesi, että toinen niistä oli oikea
ja että kun oli päättänyt kumpi oli oikea,
silloin toinen oli vasen,
mutta hän ei koskaan muistanut miten alku meni.
(Nalle Puh)*

Oppiminen on taito, jota voi harjoittaa. Oppiminen on elinikäistä. Se on oivaltamista ja tiedon sisäistämistä. Uusien tietojen tuomat muutokset tuovat uutta näkökulmaa ja muuttavat mahdollisesti ihmisen arvoja ja asenteita. Oppiminen voi tapahtua itse refleктоimalla tai se voi olla vuorovaikutuksellista. Jokaisella meillä on jonkinlainen halu oppia uutta.

3.1 Kartanlukijaksi oppiminen

Osahankkeessa peliongelmailmiön lähtökohtana oli riippuvuusnäkökulma, josta molemmilla työntekijöillä oli aikaisempaa työkokemusta. Ennen hankkeeseen siirtymistä molemmat olivat työskennelleet päihdetyön parissa. Ilmiönä peliongelma ei silti ollut tuttu, mutta joihinkin perusasioihin olimme törmänneet ennen hanketta.

Hankkeessa työskentely lisäsi omaa osaamistamme, koska työn keskeisenä sisältönä oli koko ajan ongelmapelaaminen sekä hoidon ja kuntoutuksen kehittäminen. Tieto ja ymmärrys ilmiöstä lisääntyivät hankkeen etenemisen myötä. Ymmärryksemme laajentui näkemään sävyeroja; peliongelmassa oli kyse paljon muustakin kuin riippuvuudesta. Ongelmapelaamisessa ihmisen pelaamiskäyttäytyminen aiheutti hänelle eritasoisia henkilökohtaisia ja sosiaalisia haittoja, joihin hänellä oli oikeus saada apua.

Meidän tieto ja ymmärrys lisääntyivät luetun tutkimustiedon kautta. Hyvänä lisänä tutkimustiedon saamisessa oli hankkeemme tutkija Maritta Itäpuisto, joka kertoi uusista maailmalla ilmestyneistä tutkimuksista. Kokemus- ja tutkimustietoa saimme erilaisista peliongelmiin liittyvistä päivän mittaisista koulutuksista sekä järjestämässämme infokoulutuksissa käytyjen keskustelujen kautta. Kokemus- ja tutkimustietotaidon lisääntymisen lisäksi hankimme tietoa ongelmapelaamisesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen pilotoiman *Rahapeliongelmiin ehkäisy ja hoito*- verkkokurssin (6 op) avulla. Verkkokurssilla saimme perustietoa rahapeliongelma- ilmiönä ja opimme ongelmapelaamisen ehkäisevästä työstä, sen tunnistamisesta ja puheeksiottamisesta sekä ongelmapelaajan hoidon tarpeen arvioinnista ja pelaajan ja pelaajan läheisten tuki- ja kuntoutumispalveluista. Lisäksi pääsimme verkostoitumaan koulutukseen osallistuneiden kanssa ja keskustelemaan ilmiöstä niin verkossa kuin kasvotusten. Osallistuessamme seminaareihin ja Päihdepäiville, pääsimme kuulemaan erilaisia näkökulmia ongelmapelaamisesta ja muodostamaan oman näkemyksemme asiasta. Tämä helpotti myös keskinäistä vuorovaikutustamme.

Työhön kuului olennaisesti yhteistyö kaikkien valtakunnallisten rahapelitoimijoiden kanssa. Tämä verkostoituminen teki työstä omalla tavallaan vuorovaikutuksellisen. Toimiminen aktiivisesti valtakunnallisessa rahapelitoimijoiden verkostossa antoi mahdollisuuden saada ”reaaliaikaisesti” uutta tietoa ilmiöstä. Lisäksi pystyimme verkostossa kertomaan omalta osaltamme meidän kokemuksia hanke-alueeltamme. Valtakunnallisissa verkostoissa opimme ymmärtämään sen, kuinka uusi asia peliongelma oli kaikkialla. Se toi meille itsellemme levollisemman olon, koska pelaajia ja heidän läheisiään ei ollut missään muuallakaan palvelujen piirissä sen enempää kuin meidän hanke-alueellamme.

Oppimista tapahtui myös valtakunnallisessa haalarifoorumissa. Haalarifoorumi kokoontui noin kaksi kertaa vuodessa, jossa oli mukana pelihankkeiden ja käytännön työntekijöitä, jotka kohtasivat ongelmapelaajia työssään. Työntekijät saivat keskustella tapaamisissa pelaamisilmiöstä ja kuntoutumiseen käytettävistä työkaluista. Tapaamiset olivat vastavuoroisista käytännöntyön kehittämistä. Saimme olla mukana haalarifoorumien suunnittelussa ja toteutuksessa. Haalarifoorumien kautta saimme syvennettyä omaa oppimisprosessiamme pelierityisiksi työntekijöiksi ja samalla saimme koulutussisältöjä hanke-alueella pidettäviin koulutuksiin.

3.2 Kartanlukijasta kartantekijäksi

Hankkeen aikana pidimme lyhyitä infomuotoisia koulutustilaisuuksia, joissa annoimme koulutukseen osallistuneille tietoa ongelmapelaamisesta. Koulutuksiin kerätty tieto koostui lukemistamme raporteista ja tutkimuksista, internetistä sekä keskusteluista valtakunnallisissa rahapelitoimijoiden tapaamisissa, haalarifoorumeissa, paikallisissa ongelmapelaajien ja heidän läheistensä palvelupolkujen kehittämistyöryhmissä (Pokery) ja hankeryhmässämme. Lisäksi tietoa ja ideoita infojen suunnitteluun saimme pidettyjen infojen palautteista.

Systemaattisesti kerättyjen palautteiden avulla pystyimme perusinfokoulutuspaketin rinnalle suunnittelemaan toiminnallisen koulutusiltapäivän. Erilaisten koulutuspakettien avulla pystyimme koulutuksen tilaajan kanssa keskustelemaan heille sopivasta koulutustilaisuudesta. Ongelmapelaajien läheisten kohtaamiseen ja tukemiseen liittyvät koulutusiltapäivät järjestimme Pieksämäellä ja Varkaudessa, joissa läheisteemasta luennoimasta oli tutkija Maritta Itäpuisto. Lisäksi järjestimme Takuusäätiön ja A-kiltojen Liitto ry:n Omille-jaloille -projektin kanssa kolmepäiväisen talousneuvontakoulutuksen ja Elämä On Parasta Huumetta ry:n Pelitaito-projektin ja Jyväskylän kaupungin erityispalveluiden kanssa koulutusiltapäivän nuorten pelaamisesta.

Osassa infokoulutusten palautteissa oli maininta siitä, että koulutustilaisuuteen olisi kannattanut tulla paljon myös muita toimijoita, jotka eivät olleet löytäneet tilaisuuteen. Tämän jälkeen pyrimme kiinnittämään yhä enemmän huomiota markkinointiin.

”Oikein hyvä koulutus. Olisin toivonut, että useampikin olisi ymmärtänyt tulla nauttimaan tietopakettia asiasta.”

Koulutustilaisuuksista saaduista palautteista saimme kehittämisideoita seuraaviin koulutustilaisuuksiin. Positiivista palautetta saimme tyylistämme luennoita. Palaute lisäsi intoamme pitää koulutustilaisuuksia. Opimme vastaanottamaan palautetta ja havainnoimaan asioita, jotka toimivat ja joita meidän kannatti koulutustilaisuuksissa vaalia lisää.

”Ehkä vielä enemmän ”työkaluja” mm. puheeksiottamiseen ja arkeen yleensä.”

”Esiintymistapa elävä, vuorovaikutteinen, ei kuivaa luennointia”

”Erittäin hyvää oli, että saimme käytännön vinkkejä työhön! mm. reikäleipä ja karkki/pähkinä-kipot”

Pääsääntöisesti koulutustilaisuuksissa luennoimme itse ongelmapelaamisesta koulutukseen osallistujille, mutta oli hienoa huomata, että koulutukseen osallistujat rohkaistuivat käyttämään omaa vahvaa ammattitaitoaan.

”Hyvä huomata, ettei olla ihan hukassa omassa työssäkään”

3.3 Matkakumppaneiden kartanlukutaidot

Saimme hanketyön tueksi monialaisen asiantuntijajoukon sidosryhmistä. Työskentely sidosryhmän asiantuntijoiden kanssa oli toimivaa, tasavertaista ja toisia kunnioittavaa. Sidoryhmien työntekijöillä oli vahva ammattitaito ja he toimivat osaajina työpaikallaan jo ennen hanketta. Saimme hankkeen alusta alkaen työskennellä ammattilaisten rinnalla ja tutkia ongelmapelaamista yhdessä heidän kanssaan. Opimme sidoryhmäläisiltä paljon paikkakunnan kulttuurista, yhteistyöstä ja toimintatavoista ja hanketyöntekijöinä jaoin tietoa rahapeliongelma-alueesta. Yhteisen työskentelyn myötä meidän ja sidoryhmäläisten kesken syntyi yhteinen tieto siitä mitä tehtiin ja kehitettiin ja kuinka asioissa menttiin eteenpäin. Yhteistyö syntyi hanketyöntekijöiden ja sidoryhmän jäsenien välille.

Sidosryhmien osaamisessa käytettiin arvioinnin menetelmänä haastatteluita. Hankkeen alkuselvityksestä kävi ilmi, että työntekijät toivoivat ilmiöstä koulutusta, jotta tietotaito karttuisi ja he osaisivat paremmin kohdata ongelmapelaajia. Lisäksi toivottiin vertaisryhmien ja hoito- ja kuntoutusmallien kehittämistä. Hankkeen puolesta välissä toteutettiin välihaastattelu, joka toimi ”tarkastuspisteenä” siitä oliko hanke tuonut muutosta työntekijöiden arjen työhön verrattuna alkuselvitykseen. Välihaastattelussa selvisi että ongelmapelaamisen tunnistaminen ja puheeksiottaminen oli lisääntynyt. Lisäksi työntekijöiden oma tietotaito oli lisääntynyt, hoitokäytänteet olivat kehittyneet ja Pokery:ssä työstämiemme palvelupolkujen myötä palvelut olivat selkiytyneet paikkakunnilla.

Alkuselvitys raamitti työtämme siihen suuntaan mitä hankkeessa lähdimme kehittälemään. **Välihaastattelun** myötä näimme, että muutosta oli tapahtunut työntekijöiden haluamaan suuntaan. Hankkeentyöntekijöinä tuimme hankepaikkakunnilla toimivien sidoryhmien kehittämistyötä. Tukemme avulla sidoryhmien jäsenten välillä keskinäinen yhteistyö lisääntyi, motivaatio ja tieto

lisääntyivät. Sidosryhmät kokivat Pokery:en dialogisuuden tukeneen heidän omia ja ilmiöön liittyviä prosesseja. Lisäksi sidosryhmässä koettiin hyväksi monipuolinen koulutus ja se, että he saivat tukea ryhmätoiminnan käynnistämiseen.

Työntekijät pystyivät yhdistämään Pokery:ssä ja koulutuksessa saamiaan tehtäviä yhteen ja luomaan näin yhtenäisen kuvan ongelmapelaajien ja heidän läheistensä hoidon ja kuntoutumisen palveluista paikkakunnalle. Tämä näkyi selkeästi prosessikoulutuksesta saaduista palautteista, joista oli selkeästi nähtävissä koulutuksen ja kehittämisen yhteistyö.

”Hoitopolun kehittäminen on alkanut”

”Monilla luennoilla ja tutustumiskäynneillä perehdytetty toimintaympäristöön. Kuntaan saadaan peliongelmaisten palvelupolku. Paikallinen verkosto rakentunut, laajentunut ja yhteistyö tiivistynyt.”

Sidosryhmäläisillä tapahtui paljon oppimista hankkeen aikana ja hanke tuki omalta osaltaan oppimista. Hankkeen aikana jaoin sidosryhmille paljon materiaalia, lähetimme ajankohtaiset tiedot sähköpostitse ja kerroimme mahdollisista käyttökelpoisista työkaluista, joita pelaajan ja pelaajan läheisen kanssa työskennellessä pystyi hyödyntämään.

Sidosryhmät saivat tukea meiltä, mutta myös heidän oma ammattitaito näkyi koko hankkeen ajan. Esimerkiksi vertaisryhmätoiminnan suunnittelussa, sidosryhmien työntekijöiden ammattitaito ja tieto paikkakunnan käytänteistä oli ensisijaisen tärkeää. Ilman sidosryhmän aktiivista toimintaa olisi koulutuksen ja kehittämisen palapelin tekeminen ollut todella haastavaa.

Prosessikoulutus opetti niin meitä hanketyöntekijöitä että myös koulutukseen osallistuneita. Prosessikoulutuksen hakulomakkeessa kyseltiin koulutukseen hakijoilta niitä asioita, mihin he kaipasivat oppia. Näitä koulutuksessa toivottavia kehittymistarpeita ja odotuksia olivat mm. omien tietojen päivytystä ja lisää tietotaitoa peliongelma-ilmioistä, tunnistamisesta ja puheeksiottamisesta, ehkäisevästä työstä sekä tietoa, taitoa ja menetelmiä ongelman luonteesta, koulutuksesta, ryhmien ohjaamisesta, avun ja kuntoutuksen tarpeen arvioinnista. Prosessikoulutuksen päättyessä pyydettiin koulutukseen osallistuneita arvioimaan omaa oppimistaan. Palautteiden perusteella 1½ vuoden aikana oli oppimista tapahtunut kiitettävästi ja koulutukseen osallistujat olivat tyytyväisiä koulutukseen.

”Paljon tullut tietoa. Päässyt mukaan uusiin asioihin (pokery), tutustunut muihin työtä tekeviin ihmisiin. Paljon tullut tietoa pelaamisesta, joka avartanut omia käsityksiä”

”Palvelut ja polut selkiytyneet hyvin. Saanut aineksia oman organisaation työn kehittämiseen.”

3.4 Oppimismatka

”Sinun puheissasi ei ole mitään järkeä”, sanoi Kani.

”Ei olekaan”, Puh sanoi nöyrästi, ”Ei enää.”

(Nalle Puh)

Oppiminen on työlästä eikä se ole eikä kuulukaan olla vain kivaa. Oppiminen on prosessi, jossa tuttuun, turvalliseen ja mukavaan opiskeluun tulee särö. Särön kautta tapahtuu oppiminen.

Oppimisprosessi vaatii oman aikansa niin hanketyöntekijöiltä kuin sidosryhmien osajiltakin. Hanketyöntekijöiltä vaadittiin pitkäjänteisyyttä ja meidän tuli sietää odottamista. Se vaati työntekijöiltä ymmärrystä siihen, että kaikki ei tapahdu hetkessä, vaan asiat vaativat ensiksi sidosryhmien yksilöiltä pohdintaa, mietiskelyä ja asioiden pureskelua. Tämän jälkeen sidosryhmissä pystyttiin keskustelemaan asioista ja mutustelemaan tilannetta uudelleen. Yksi tällainen oppimisen prosessi tapahtui yhdessä sidosryhmien kanssa kuvattaessa pilottikaupunkeihin ongelmapelaajien ja heidän läheistensä palvelupolkuja.

Prosessikoulutuksen lopputyönä tehty julistustehtävä oli toinen oppimismatka, joka tuotti välillä koulutukseen osallistujille harmaita hiuksia. Koulutukseen osallistujille annettiin heti koulutuksen alussa julistustehtävä, jota he pääsivät pohtimaan yhdessä opiskelukavereiden, työyhteisön jäsenten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Julistustehtävän tavoitteena oli ehkäistä ongelmallista pelaamista, tuoda ongelmallinen pelaaminen näkyväksi/kuulluksi verkostoissa sekä auttaa ihmisiä ottamaan mahdollinen ongelmallinen pelaaminen puheeksi omalta osaltaan. Lopullinen tuotos eli ”julistus” sai vapaat kädet ja jokainen sai käyttää omaa, työkavereiden ja yhteistyökumppaneiden luovuutta.

Julistustehtävää kuljetettiin koko prosessikoulutuksen ajan mukana ja moni koulutukseen osallistuja vastusti tehtävää ja toivoi, että sen olisi voinut vaihtaa toisenlaiseen kirjalliseen tehtävään. Lopputyötä pohdittiin koulutuksen lähipäivissä, työnohjauksellisissa pienryhmissä, Pokery:issä ja osallistujien omissa verkostoissa. Hanketyöntekijöinä otimme vastaan kritiikkiä ja luotimme annettuun tehtävään ja sen tuomaan oppimisprosessiin. Jossain vaiheessa jokaisella koulutukseen osallistujalla tapahtui ahaa-elämys ja julistustyön vaatinut prosessi tuotti tuotoksia, jotka saivat koulutuksen järjestäjät ja osallistajat liikuttuneeseen tilaan. Julistukset olivat huikeita sekä meidän että koulutukseen osallistujien mielestä.

”Julistukset herättivät ajatuksia → jatkoon miel. myös työvälineitä”

”Julistukset olivat inspiroivia”

”Taiteen käyttöä voisi hyödyntää omassa työskentelyssä enemmänkin”

3.5 Uusi polku

Oppimisen ohjaustaitoja -koulutukseen osallistuimme, koska toteutimme Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa yhteistyössä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen pilotoiman Rahapeliongelmiin ehkäisy ja hoito - verkkokurssin. Verkkokurssilla toimimme ohjaajina ja sen vuoksi tarvitsimme verkko-ohjaajana toimimiseen uusia taitoja. Oppimisen ohjaustaitoja - koulutuksessa opimme, että koulutuksen ohjaaja(t) ja opiskelijat ovat oppimiskumppaneita, varsinkin jos kyseessä on aikuisopiskelijoita. Oppimiskumppanuuden myötä syntyy vuorovaikutuksellisuutta ja tasavertaisuutta ja oppiminen on molemmin puolista. Lisäksi opimme, että oppimiseen ja ohjaukseen tulisi saada särö, jotta oppimista ylipäättään syntyy. Oppijana oli tärkeää havaita oppimisen työläys. Kun oppimisen eteen joutui tekemään töitä, oli lopputulos kiitettävä.

Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa yhdessä pidetty Rahapeliongelmiin ehkäisy ja hoito -verkkokurssi tuli hyvään saumaan. Saimme uutta puhtia, kun saimme uuden aktiivisesti toimivan yhteistyökumppanin ja sitä kautta myös oma oppimisen into löytyi uudelleen. Lisäksi innostusta lisäsi se, että verkkokurssilla olevat opiskelijat olivat innokkaita ja aktiivisia oppijoita.

Verkkokurssilla oppiminen ohjaajien ja opiskelijoiden välillä oli molemminpuolista ja vastavuoroista. Verkkokurssilaisten kirjoittamat ajatukset, näkökulmat ja hoitosuunnitelmat toivat meille työntekijöille uusia ajattelemisen arvoisia asioita ja ymmärrystä erilaisista näkökulmista. Lisäksi saimme verkkokurssin lähipäivään suunniteltua hankkeessa tekemiemme koulutusten ja Pokery:issä saamiemme oppien avulla uudenlaisia sisältöjä ja lisäksi Mikkelin ammattikorkeakoulun lehtori Mauno Saksion vankan opettajataustan kautta saimme uusia vinkkejä mm. toiminnallisiin menetelmiin.

Hankkeen aikana omaa oppimista tapahtui erilaisissa tilaisuuksissa ja tapaamisissa, joihin itse osallistuimme. Opimme, että ongelmaratkaisutaitojen kehittyminen oli omalta osaltaan oppimista, ja että oppiminen oli kokonaisvaltaista. Meidän välisen keskustelun kautta pystyimme luomaan vuorovaikutuksellisia keskusteluja koulutuksiin osallistujien kanssa. Koulutustilaisuudet olivat asiantuntijatiedon jakamista toinen toisillemme ja ryhmät olivat keskenään vuorovaikutteisia. Pyrimme tuomaan koulutustilaisuuksissa tietoa kuulijoille moniulotteisesti ja tasoisesti. Peruskoulutustilaisuuksissa luennoimme, koulutukseen osallistujat keskustelivat keskenään pienryhmissä ja kävimme yhteistä keskustelua. Toiminnalliset koulutustilaisuudet koostuivat puolestaan taas luennoinnista, keskusteluista ja käytännön harjoituksista. Koulutukset pyrimme rakentamaan niin, että osallistujat saivat oman käsityksensä ja ajatuksiensa päälle rakentaa uutta tietoa ongelmapelaamisesta.

3.6 Eväitä reppuun

Hanketyöntekijöinä jaoimme kaiken saamamme materiaalin liittyen ongelmapelaajien ja heidän läheistensä kohtaamiseen, hoitoon ja kuntoutumiseen. Tätä materiaali koostui monelta osin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemista oppaista. Näitä materiaaleja välitettiin ja levitettiin ahkerasti koko Tyynelän osahankealueelle. Lisäksi tiedotimme aktiivisesti yhteistyökumppaneille uusista tutkimuksista, käytänteistä, toisista hankkeista ja lehtijutuista sähköpostitse. Näitä työskentelytapoja käytimme siksi, että jokaiselle yhteistyökumppanille tuli tunne siitä, että me kaikki kuuluimme samaan veneeseen ja matkaamme kohti yhteistä päämäärää.

Tavoitteena oli että kumppanimme jakaisivat materiaalia työyhteisöissä ja omissa verkostoissa, jotta ilmiön tiedostaminen hankepaikkakunnilla yleistyisi. Tämä vaati erityisesti opettelua yhteistyötahoilta. Alussa materiaali saattoi jäädä kumppanimme sähköpostiin tai työpöydälle, löytämättä tietään eteenpäin. Kun materiaalin levittäminen jatkui meidän osalta aktiivisesti ja säännöllisesti, tuli siitä hyvin luonnollinen tapa toimia ja näin myös hankkeen loppua kohden kumppanimme ottivat esitteitä jakoon työpaikoille ja yhteistyökumppaneille. Tekemässämme välihaastattelussa haastatellut olivat tyytyväisiä hankkeen kautta saamiinsa työvälineisiin mm. reikäleipä, Mape-materiaali, pelipäiväkirja, erilaiset testit ja kyselyt.

Reikäleipä-malli on Sovatek-säätiön osahankkeen projektityöntekijä Anne-Maria Perttulan kehittämä. Reikäleipä-malli auttaa pelaajan elämäntilanteen ja hoidon tarpeen arvioinnissa, sekä hoidon toteutuksessa. Malli auttaa ihmistä oivaltamaan paremmin oman pelaamisen vaikutukset elämäntilanteeseen ja ympäristöön. Sosiaalipedagogiikan säätiön Mape-hankkeen Kulttuurisensitiivisessä käsikirjassa on kuntoutusohjelma ongelmapelaajille ja heidän läheisilleen.

4 Dialogisuus - kun perillä on tuolla edessämme jossain

Sosiaalityöntekijä, psykoterapeutti (VET) Pekka Holmia lainaten dialogisessa suhteessa toisen oleminen ja puhe vaikuttavat toiseen ja päinvastoin. Eli ihmiset ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa ja toistensa sanoihin. YTT, sosiaalipsykologi Kaarina Mönkkönen taas on verrannut dialogisuutta tanssin askelkuvioiden ottamiseen. Siinä mennään molempien ehdoilla ja osaamisella eteen, taakse ja sivulle. Vuorovaikutussuhteessa tulee miettiä millaiseen tanssiin kutsun ja mihin minut kutsutaan.

Dialogisuudessa tieto ja ymmärrys siis rakentuvat yhdessä. Perusteellista yhtä ja eheää ymmärrystä voidaan tuskin koskaan tavoittaa, koska jokainen tulkitsee asioita oman kokemushistoriansa ja olemassa olevan hetken, vireystilan ja toimintaympäristön kautta. Yhteinen ymmärrys ei siis tarkoita yhteensulautumista, vaan uuden alueen löytämistä dialogin osapuolten välille. Yhteys perustuu osapuolten erilaisuuden sallimiselle, kuuntelulle ja kunnioittamiselle. Dialogisuus antaa mahdollisuuden jatkuvaan omien käsitysten uudelleenarvioon ja erilaisten vaihtoehtojen ymmärtämiseen.

4.1 Yhteistä ymmärrystä etsimään

*”Ylämäessä tönin sua eteenpäin. Alamäessä vauhtias jarrutan.”
(Jarkko Martikainen; Valssi tanssitaidottomille)*

Päästäksemme luontevaan työparityöskentelyyn, tuli välillemme syntyä luottamus ja yhteisymmärrys siitä mitä teimme. Keskustelimme paljon siitä miksi ja miten meidän kannattaa olla ja toimia yhdessä, ja mitä taas oli mielekästä tehdä itsenäisesti. Meidän hanketyöntekijöiden päivittäistä yhteydenpitoa ja yhdessä tekemistä ei estänyt työpisteidemme 120 kilometrin välimatka. Yhteisten työtehtävien lisäksi pystyimme vaihtamaan ajatuksiamme niin työstämme, kuin siihen liittyvistä tunteista, solmukohdista ja onnistumista. Ruokimme toinen toistemme mielikuvia ja ideointia, välillä ideat toteutettiin jossain muodossa ja välillä ne unohdettiin suosiolla.

Merkityksellistä oli että pystyimme luottamaan toinen toisiimme, ja kun toisen usko prosessiin oli koetuksella, toinen jaksoi kannustaa ja potkia eteenpäin. Tärkeää oli, että työpari oli se ihminen jonka kanssa pystyi vastaamaan omiin kysymyksiinsä ja määrittelemään aina uudestaan ja uudestaan omaa suhdettaan peliongelmailmiöön, ongelmapelaamisen hoitoon, kehittämistyöhön, hankkeeseen ja omaan työhön. Puheen lisäksi meidän välinen vuoropuhelu oli kaverista välittämistä ja keskinäistä arvostusta, joka tuki työssä jaksamista. Ilman tiivistä yhdessä toimimista olisimme todennäköisesti jääneet työssämme varsin yksin.

4.2 Tarinoita taukotuvalla – dialogisuus sidosryhmien kanssa

Ei voi liiaksi korostaa sitä, että yhteistyökumppanimme olivat hankkeemme kannalta välttämättömiä. Ilman heitä emme olisi pystyneet hankettamme toteuttamaan koska emme siis itse käytännön hoitotyötä tehneet. Pyrkimyksemme oli huomioida yhteistyökumppaneidemme monialainen työ- ja elämäkokemus. Osahankkeellemme oli valtava rikkaus, että saimme tehdä töitä eri organisaatioiden, erilaisten ammattiryhmien, sekä upeiden ja ainutlaatuisten ihmisten kanssa.

Pokery:en tarkoitus oli toimia tiedotuskanavana ja keskustelualustana, jossa yhteistyökumppaneilla oli mahdollisuus pohtia muiden kanssa sekä koulutusten, että käytännöntyön kautta tulleita ajatuksia ja kokemuksia. Siitä huolimatta että erilaiset ajankohtaiset ja tiedotusasiat haukkasivat yhteistä aikaamme, oli pyrkimyksenämme antaa tilaa meidän, kehittämistyöryhmäläisten ja hanketyöntekijöiden, keskinäiselle ajatusten vaihdolle peliongelma- ja sen hoidosta. Meille kaikille oli tärkeä saada ihmetellä ja puhua ääneen ilmiöstä, joka näyttäytyi työntekijöiden arjessa vielä suhteellisen marginaalisena. Yhdessä jakamisen myötä työntekijät oppivat myös ymmärtämään entistä paremmin toistensa työtä ja työnkuvia, ja keskinäisiä yhteistyömahdollisuuksia. Tämän kaltaiselle vuoropuhelulle olisi suonut olevan enemmänkin tilaa ja mahdollisuuksia.

”Työryhmissä pohditaan ilmiötä, jaettu kokemuksia ja hyviä käytäntöjä.”

”Pokeryn osallistujien näkemykset pelihaitoista avartaneet omaakin näkövinkkeliä. Avoin keskustelu, vapaa ilmapiiri, iloisuus herättää luovuuden.”

Yhteistyökumppaneittemme arki ja työpäivät täyttivät pääosin kaikesta muusta kuin ongelmapelaajien ja heidän läheistensä kanssa työskentelystä. Me hankeen työntekijät tiedostimme, että kohtaamiset yhteistyökumppaneidemme kanssa olivat kuin pisara heidän arkityönsä meressä. Silti luottomme oli luja siihen, että yhdessä heidän kanssaan käymämme keskustelut alkoivat elää tavalla tai toisella heidän työssään.

”Pokeryn jäsenet ovat vieneet asioita eteenpäin omissa yhteistyöverkostoissaan.”

”Pokery on ollut hyvänä ”työkaluna” omassa työssä.”

Toivottavasti pystyimme välittämään yhteistyökumppaneillemme sen, kuinka paljon arvostimme heidän tietoa, kokemusta ja osaamistaan, sekä herkkyyttään kohdata ihmisiä joille rahapelaaminen oli aiheuttanut ongelmia. Yhteistyökumppaneittemme asiakastyöntarinat ja kokemus olivat meille kullan arvoisia. Heidän käytännönkokemus toi meidän työhömmä lisää elävyyttä ja lisäsi meidän ymmärrystämme ilmiöön liittyen. Pystyimme hyödyntämään kuulemiamme tarinoita työssämme monin tavoin.

4.3 Mitä se vaati

”Väritän värityskirjaa, vedän viivan pisteestä toiseen.

Kokoan palapeliä josta puuttuu paloja.

Joku auttaa löytämään, toinen katkoo kyniä.”

(Ismo Alanko; Värityskirja)

Siinä missä pelaajan tuli tarkastella omaa suhdettaan pelaamiseen, tuli työntekijöiden tarkastella omaa asennettaan ja suhdettaan peliongelmaan, ja niihin ihmisiin joille pelaamisen vuoksi oli aiheutunut ongelmia. Meidän tuli siis olla vastavuoroisessa suhteessa toisiin, kuunnella ja tulla kuulluksi, jotta ymmärryksemme vahvistui ja muuttui. Meidän tuli olla myös tietoisia siitä, että dialogisuudessa edetään pienin askelin.

Meidän hanketyöntekijöiden tuli huomioida että jokainen pilottikaupunki, työyhteisö, tiimi, ihminen ja tilanne olivat erilaisia ja siksi ainutlaatuisia. Jokaisessa kohtaamisessamme meidän tuli ottaa huomioon konteksti ja se hetki missä olimme. Toimintaympäristömme muuttui koko hankkeen ajan. Vuonna 2009 maaliskuussa Tyynelän kuntoutuskeskus, jossa oli pitkät ongelmapelaajien laitostuntoutuksen perinteet, lakkautettiin. Kesällä 2010 tehdyssä välihaastattelussa sidosryhmät nostivat esiin huolen ongelmapelaajien laitostuntoutuksen puuttumisesta. Vuonna 2011 tilanne kuntoutumismahdollisuuksien osalta oli jo parempi, koska osahankealueella oli tarjolla sekä Pelissä-hankkeen ja Riippuvuuskliniikka Tyynelän yhdessä toteuttama pelikuntoutuskurssi, että Tuustaipaleen Kuntoutumiskeskuksen Aika muutokseen – intensiivikurssi. Myös kuntaorganisaatioissa tapahtui koko hankkeen ajan muutoksia, jotka toivat erilaisia epävarmuustekijöitä ja veivät energiaa organisaatioiden työntekijöiltä, vaikuttaen sitä kautta myös hankkeeseemme. Osa keskeisistä yhteistyökumppaneistamme oli yhdyshenkilöitä useissa eri kehittämishankkeissa, ja heillä oli ymmärrettävästi ajoittain väsymistä hanketyöskentelyyn. Lisäksi sidosryhmiemme työntekijöitä vaihtui työpaikkavaihdosten tai hankkeiden päättymisten vuoksi.

Hankkeen alkuselvityksessä haastateltujen toiveena oli, että hanke mahdollistaisi dialogisuuden ja ryhmässä toimimisen. Yhteistyöltämme haastatellut odottivat mm. asiantuntijuuden jakamista ja yhdessä tekemistä. Näistä syistä tahdoimme luoda niin meidän keskinäisistä, kuin yhteistyökumppaneittemme kohtaamisista sellaisia, että ihmisillä oli niissä tervetullut ja turvallinen olo. Pyrkimyksemme oli luoda sellaiset puitteet, että meidän kanssamme pystyi kysymään niitä askarruttavia, niin sanottuja ”tyhmiä kysymyksiä” ja kyseenalaistamaankin. Siten ihmisillä olisi ollut tilaa, niin omalle sisäiselle kuin ulkoiselle dialogilleen. Toisinaan onnistuimme tässä paremmin, toisinaan huonommin.

”Ilmapiiiri on sellainen, että voi rohkeasti kysyä tai ottaa myöhemmin yhteyttä jos tulee jotain mieleen.”

”Vuoropuhelulle hyvin ollut tilaa ja dialogisuus jotenkin hienosti ollut keskusteluissa.”

Dialogisuus vaati meiltä kaikilta yli sektorirajojen käsittävää ajattelu- ja toimintatapaa. Kiireettömän pohdinnan haasteena olivat työelämän tiukat aikataulut, asiakasvirtojen paine ja tulosvastuullisuus. Välillä oli tunne, ettemme me hanketyöntekijät eikä sidosryhmämme repeä kaikkeen tarvittavaan, silti me luotimme kehittämistyön prosessiin ja ihmisiin joiden kanssa teimme työtä. Ymmärrys avautui aina pikku hiljaa ja muutos vaati aikansa ja paikkansa. Pidimme mielessämme, että kun oivallukset olivat ihmisten omia eikä ulkoa opeteltuja, oli muutoksen mahdollisuus todennäköisempää.

Dialogisuuteen perustuvassa yhteistyösuhteessa tuli niin meidän hanketyöntekijöiden kuin yhteistyökumppaneidemme heittäytyä epävarmuuteen. Yhteistyömme alussa emme tienneet millaiselle matkalle olimme lähdössä. Ollessamme epävarmoja keskustelujemme suunnasta ja lopputuloksesta, olimme vahvemmin läsnä tilanteissa. Haasteena oli se että hanketyöntekijöinä itsekkin olimme tiukasti peliongelmateemaan liittyvässä oppimisprosessissa, jonka vuoksi syyllistyimme aika-ajoin yleispätevän tietämisen tilaan, jolloin varmuus tappoi herkkyyden ja keskustelukumppani ei ehkä tuntenut tullessa kuulluksi. Oli tärkeä muistuttaa itseään, että se käsitys mikä meillä oli peliongelma, sekä pelaajien ja heidän läheistensä kanssa työskentelystä, ei ollut ainut ymmärrys asiasta. Olimme myös äärimmäisen ylpeitä keskeisimmistä kumppaneistamme jotka venyivät välillä uskomattomiin suorituksiin, osallistumalla järjestämiimme koulutuksiin ja kehittämistyöryhmiin, välittämällä tietoa työyhteisöihinsä ja verkostoilleen, vastaamalla arviointikyselyihimme ja kehittämällä vielä kaikenlisäksi omaa asiakastyötään.

”Huomannut, ettei kukaan ole täysviisas, kaikki vielä ymmällään peli-ilmion kanssa.”

Yhtenä tavoitteenamme oli sanoittaa ongelmapelaamiseen liittyviä käsitteitä sidosryhmillemme, joka sinänsä oli haastavaa koska varsinaista yhtenäistä käsitteistöä ei vielä ollut olemassa. Pyrimme kuitenkin välttämään kovin ongelma-keskeistä sanastoa. Uusien käsitteiden hallinta ja substanssiosaamisen vahvistuminen edesauttoivat myönteistä muutosta suhteessa ongelmapelaajien kohtaamiseen ja hoitoon.

Toiveenamme oli välittää sellaista toiveikasta asennetta, että haluamme tosissamme kehittää ongelmapelaamisen tiedostamista ja tunnistamista, sekä ongelmapelaajien ja heidän läheistensä hoitoa, mutta niin ettei kehittämistyön alle luhistu. Niin hanketyöntekijöiden keskinäisessä, kuin yhteistyökumppaneiden kanssa käydyssä dialogissa pyrimme vahvistamaan sitä mikä jo toimi, ja mihin oli voimavaroja.

4.4 Miksi se kannatti

*”Tahdon uuden äänen jotta voisin kertoa, että tahdon uudet silmät, että tahdon oppia tietämään mitä yritit sanoa. Nään jo nyt paljon kauemmas.”
(Terhi Kokkonen; Tahdon uudet silmät)*

Sidosryhmämme eivät kaivanneet sabluunaa ongelmapelaajien hoitoon, vaan lisätietoa ja oman osaamisensa vahvistamista. Tämä vuoksi emme pyrkineet kehittämään yhtenäistä hoitomallia, vaan halusimme olla avuksi siinä prosessissa, että ihmiset löysivät sopivat ja viisaat ratkaisut ongelmapelaamisen tiedostamiseen ja tunnistamiseen, sekä ongelmapelaajien ja heidän läheistensä palvelupolkujen ja hoidon kehittämiseen. Kun annoimme tilaa erilaisille työnviitekehyksille ja lähestymistavoille, opimme toisiltamme ja oma ajattelumme muuttui aiempaa monimuotoisemmaksi. Nämä seikat pitivät myös innostuksemme ja mielenkiintomme elossa.

”Yli sektorirajojen tehtävä yhteistyö on antanut tukea.”

”Ideat, luovat kokeilut (taide) pitäneet omaa innostusta/kiinnostusta käytännön työn kehittämiseen.”

Koimme olevamme oikealla tiellä, kun ihmisten kysymykset ja tarinat liikuttivat meitä. Työparina kävimme usein keskinäistä ajatustenvaihtoa aiemmista keskusteluista, joita olimme käyneet sidosryhmiemme kanssa. Nämä vuoropuhelut rikastuttivat yhteistoimintaamme ja haluamme vastata sidosryhmiemme sen hetkisiin tarpeisiin. Tasa-arvoinen dialogi mahdollisti muutoksen kaikkien osapuolten asenteissa suhteessa peliongelmaan, ja ongelmapelaajien ja heidän läheistensä auttamiseen. Mutta myös asenteet hanke- ja kehittämistyötä, ja oppimista kohtaan muuttuivat. Pääsääntöisesti sekä me hanketyöntekijät, että sidosryhmämme koimme yhteistyömme hedelmälliseksi.

”Herännyt pähkäilyä, ahaa-elämyksiä, iloa, surua, huolta ja niitä jaettu luotettavassa ilmapiirissä”

”On ollut oikein mukavaa ja antoisaa mieltä yhdessä ja kehittää tätä tärkeää hoitopolkua.”

Kehittämistyössä merkityksellisintä oli jakaminen ja ymmärryksen lisääntyminen, ei niinkään johonkin lopputulokseen tai tuotokseen pääseminen. Yhteistyökumppanimme ottivat kopin ja kehittämistyö lähti elämään kussakin pilottikaupungissa tavallaan. Hanketyöntekijöinä teimme itsemme tarpeettomiksi, sillä hautausmaathan ovat täynnä korvaamattomia ihmisiä.

Tässä vaiheessa voimme ilolla todeta, että vaikka hanke loppuu niin prosessit elävät ja etenevät. Niin meillä kuin heillä on useampia vaihtoehtoja olla, ajatella ja toimia.

5 Yhteisen moniammatillisen retken suunnittelu ja toteutus

Tänä päivänä työyhteisöissä pyritään tukemaan moniammatillisuutta. Ja osassa kunnissa sitä tehdään jo hyvin luontaisesti. Tämä ei kuitenkaan ole työssä itsestään selvää. Tämän päivän työtahdin myötä moniammatillinen yhteistyö voi unohtua ja se koetaan aikaa vieväksi. Moniammatillisuuteen tulee siis oppia ja nähdä se omassa työssään voimavarana.

5.1 Leiri ei kenenkään maalla

Hankkeella oli moniammatillisen toiminnan kehittämiseen hyvät toimintamahdollisuudet. Hankkeen toimijat eivät suoranaisesti kuuluneet mihinkään toimialaan ja juuri tämä mahdollisti moniammatillisen yhteistyön paikallisten toimijoiden kanssa.

Hanketyöntekijöinä meillä oli mahdollisuus hankkia uusia yhteistyökumppaneita toimimaan rahapeliongelman parissa ja tekemään ehkäisevää työtä. Tämä yhteistyökumppaneiden löytäminen ei ollut helppoa ja vaati työntekijöiltä sinnikkyyttä, koska hoitoa ei varsinaisesti ole määritelty kuuluvaksi kenellekään. Kehittämistyö hankkeessa oli erilaista, koska emme itse tehneet käytännön asiakastyötä.

Yksi haaste yhteistyökumppaneita etsiessä oli rahapeliongelman tuntemattomuus. Monelle asia oli täysin uusi ja työntekijät eivät olleet sitä ajatelleet, että myös pelaamisen kanssa voi olla jollakin ongelma. Työntekijöinä yritimme tuoda hankepaikkakunnille tietoa ilmiöstä, jonka myötä ihmiset heräsivät ja huomasivat, että heillähän kävi jo pelaajia ja/ tai pelaajan läheisiä.

5.2 Kasvaminen yhteiselle retkelle

Hanketyöntekijöinä liikuimme hankealueemme Pokery:issä ja pidimme erilaisia infotilaisuuksia sekä laajemmalle yleisölle että erilaisille työyhteisöille. Toimme tapaamisissa ja tilaisuuksissa keskusteluihin tarkasteltavaksi hankeryhmässämme esiin nousseita asioita (esim. hankkeen työstämä hoitotyönopas) ja valtakunnallisesti keskusteluissa olleita asioita.

Meidän hanketyöntekijöiden moniammatillisuus hioutui yhteen hyvin luonnollisesti. Meistä projektisuunnittelija oli terveyspuolelta ja koulutussuunnittelija sosiaalipuolelta ja näiden eri toimijuuksien kautta pääsimme työskentelemään moniammatillisesti. Lisäksi hankkeessamme projektisuunnittelijalla oli lähtökohtana kehittää avohoitoa hankepaikkakunnille ja koulutussuunnittelijalla oli lähtökohtana lisätä ammattihenkilöstön tietotaitoa koulutuksien avulla. Näiden erilaisten, mutta kuitenkin hankkeen tavoitteiden mukaisten, lähtökohtien kautta näimme oivan mahdollisuuden yhteistyöhön.

5.3 Mitä se tarkoittaa tässä yhteydessä

*Maailma on täynnä suuria ihmeitä sille,
joka on valmis ottamaan niitä vastaan.
(Muumipappa)*

Toimiva moniammatillinen työryhmä koostuu eri ammattiryhmien ammattitaidosta/osaamisesta ja asiantuntijuudesta. Kun ryhmä on toimiva, on yhteistyö selkeää ja kaikkien ammattitaito osataan huomioida ja tätä kautta päästään kehittämään ammattirajat ylittävää tapaa toimia yhteistyössä. Moniammatillisuuteen oppimisessa tarvitaan tahtoa, yhteistä suuntaa ja näkemystä siitä mitä tehdään, ja yhdessä tekemisen prosessia, jossa kaikkia mukana olijoita kunnioitetaan.

Hankkeessamme oli lähtökohtana se, että yhteistyökumppanit (pokerylaiset ja prosessikoulutuslaiset) olivat omien paikkakuntiensa asioitten ja toimintatapojen asiantuntijoita. Meidän ja yhteistyökumppaneiden työn raameja ohjasi hankkeelle asetetut yleiset tavoitteet. Työparina halusimme oppia työskentelemään koko osahanketavoitteiden suuntaisesti ja niin, että kehittäminen ja koulutus kulkivat käsi kädessä sulautuen lopulta yhdeksi kokonaisuudeksi. Lisäksi halusimme, että yhteistyökumppanimme kokivat olevansa samassa veneessä matkalla kohti yhteistä päämääräämme, eli kehittämässä paikallisia palveluita ongelmapelaajille ja heidän läheisilleen.

Moniammatillisesti työskentely tapahtui yhteistyökumppaneittemme ja meidän hanketyöntekijöiden välillä niin, että me toimimme jonkinlaisina kehittämistyön koordinaattoreina. Hankkeessamme ongelmapelaajien hoitopalveluita kehitettiin pilottikaupunkien olemassa oleviin rakenteisiin, joten aloitimme ongelmapelaamisen tunnistamisen ja hoidon kehittämisen juurruttamistyön heti hankkeen alkumetreillä. Teimme työn yhdessä yhteistyökumppaneittemme kanssa ja olimme heidän tukena ja apuna. Pyrimme huolehtimaan siitä, että yhteistyökumppaneiden välille syntyi siltoja, jotta yhteinen keskustelu ja tekeminen mahdollistuivat. Moniammatillinen työskentely näkyi mm. Pokery:issä työstetyissä palvelupoluissa ja prosessikoulutuksessa valmistuneissa julistustehtävissä.

Paikallisten palvelupolkujen suunnittelu ja toteutus tapahtui ryhmätyönä. Poluissa huomioitiin liiallisen pelaamisen tunnistaminen ja puheeksiotto, joka oli lähtökohtana pelaajan ja/tai pelaajan läheisen hoitoon ohjauksessa. Tunnistaminen ja puheeksiottaminen nousivat tärkeään rooliin koulutusten palautteissa ja prosessikoulutuksen osaamistarvekartoituksista näkyi, että näillä osa-alueilla oli tapahtunut oppimista.

Palvelupoluissa näkyi myös läheisten huomioiminen ja vertaistuen kehittäminen. Osassa hankepaikkakunnista aloitettiin pelaajien ammatillisesti ohjattua vertaisryhmätoimintaa. Läheisten huomioiminen omassa työssä kehittyi ja näkyi myös osaamistarvekartoituksessa. Tarvitsimme yhteistyökumppaneiden ammatillista osaamista, jotta saimme täytettyä osahankealueelle asetetut tavoitteet. Voisi sanoa, että tavoitteet kiteytyivät tekemiimme palvelupolkuihin.

6 Ja matka jatkuu

Toivottavasti pystyimme omalla olemisellamme välittämään sidosryhmillemme millainen hanketyön voimavara yhdessä jakaminen ja tekeminen olivat, ja kuinka yhdessä tekemistä voi soveltaa mihin tahansa työhön. Ongelmapelaamiseen sekä sen tunnistamiseen, puheeksiottoon ja hoitoon liittyy niin monenlaisia asioita, ettei työntekijän tarvitse eikä kannata jäädä pohtimaan näitä kysymyksiä yksin, vaan jakaa sekä osaamistaan että epävarmuuttaan muiden ammattilaisten kanssa. Haluamme yhä edelleen rohkaista ammattilaisia ottamaan yhteyttä yhteistyökumppaneihinsa ja jakamaan mietteitään heidän kanssaan, ja kannustamme sektorirajat ylittävään yhteistyöhön.

Emme väitä yhteisten raamien löytämisen olevan helppoa, mutta se riski kannattaa ottaa, koska siitä voi parhaimmillaan syntyä jotain arvokasta niin työntekijöille, kuin ongelmapelaajille ja heidän läheisilleen. Eikä haittaa vaikka välillä eksyisi väärälle polulle, aina voi peruuttaa ja palata takaisin. Harharetkistä mukaan tarttuu aina jotain, josta voi ottaa opiksi ja jota voi hyödyntää tulevaisuudessa. Me jos ketkä tiedämme sen. Yllytämme sidosryhmiämme hankkimaan ja ylläpitämään ongelmapelaamiseen liittyvää osaamistaan ja jatkamaan hyvin alkanutta ongelmapelaajien ja heidän läheistensä tuen ja hoidon kehittämistä. Ongelmapelaamisen saralla oppimisen matka on vasta alussa. Työ ei todellakaan ole valmis.

Lähdeluettelo

- Ahonen, J. & Halinen, I. 2008. Yhteisöllinen avohoito rahapeliongelmaisten tukena Mallin kehittäminen ja yhteisöhoidon vaikutukset. Helsinki. Stakes.
- Holm, P. 2010. Voimavarakeskeinen työnohjaajakoulutuksen lähipäivän luento. Lahti.
- Koulutuspalautteet. 2009-2011. Kehittämiskeskus Tyynelä.
- Mönkkönen, K. 2008. Dialoginen vuorovaikutus ja hoito- ja kuntoutussuunnitelma asiakaslähtöisenä välineenä -luento. Kuopio.
- Naappi, S. & Smolander, K. 2010. Saanko luvan... Tahto ja taidot kohdata peliongelma ja seksuaalisuus ihmissuhdetyössä väliseminaarin palautekooste. Kehittämiskeskus Tyynelä.
- Pokery-palautteet. 2009 & 2011. Kehittämiskeskus Tyynelä.
- Smolander, K. & Naappi, S. 2010. Välihaastatteluraportti - Sidosryhmien näkemyksiä peliongelmaan, sen tunnistamiseen ja hoitoon liittyvästä tietotaidostaan, sekä yhteistoiminnasta Pelissä -osahankkeen kanssa. Kehittämiskeskus Tyynelä.
- Smolander, K. & Äijö, M. 2008. Alkuselvitys ongelmapelaajien ja heidän läheisten hoidon tietotasosta Pelissä-hankkeen pilottikaupungeissa. Tyynelän Kehittämiskeskus.

